

Kaczvinszky József művei és tanítása

Kelet világossága I. kötet, 1. fejezet: Nézőpontok

A 2023. október 20-án elhangzott ismertetés írásos változata.¹

Kedves Barátaim! Az *Előszó* első mondata és a könyv első fejezete egyaránt a *nézőpontokról* szól. Ennek alapján feltételezhető, hogy a joga meghatározó kulcsfogalmával találkozunk elsőként. A fejezet közvetlen áttekintése után szeretném néhány idézettel alátámasztani a nézőpontok fogalmának fontosságát, a belső út egészét illetően.

1. fejezet: Nézőpontok

A fejezetet az áttekintés kedvéért célszerű két részre tagolni. Az első rész a nézőpontok különbözőségét mutatja be az élők világán, a tapasztalható Természet körén belül. A fejezet második része a Lélek nézőpontját állítja elénk, amely a joga szemléletének az alapja. Az első rész utolsó bekezdését, és a második rész első bekezdését, melyek egymáshoz csatlakoznak – mint egy átmenetet a két rész között –, szintén különválasztottam.

▪ A fejezet első, hosszabb része a Természetben, az élők világában kialakult nézőpontokat hasonlítja össze. A különbözőségekre utaló bevezető mondatok után a fejezet emblemikus példája következik, mely többünk emlékezetében élénken megmaradt.

„Valamely kép fiatal nőt ábrázol. Egy férfi tetszéssel és kíváncsisággal szemléli, egy nő bíráló szemmel; a festőt a vonalak és idomok harmóniája ragadja meg, a divattervezőnek az alak karcsúsága és öltözéke tűnik a szemébe, a költő hangulatot talál a képben, a fényképész a beállítás és megvilágítás szépségét vagy hibáit veszi észre, a színházi ügynök üzleti lehetőségre gondol, és így tovább.”

Ezt követően a fejezet első részének alapvető „tétele” kerül kimondásra.

„Egységes szemlélet az élők világában nincs és nem is lehet.”

A szerző sorra veszi, legtöbbször rövid, utalásszerű példával alátámasztva, hogy milyen körülmények lehetnek hatással a nézőpontok kialakulására. Idézzük (ezúttal nem feltétlenül szó szerin) e tényezők sorát.

A nézőpont kialakításában szerepet kaphat a szemlélet helye tárgyhöz képest, az érzékszervek képessége és működése, az egyéni fogalomrendszer, valamint a tárgyak alkotóelemei.

A nézőpontot mindenkor befolyásolja a tudás, a gondolkozás, az elméleti és gyakorlati ismeretek száma, a szakképzettség.

Lényeges különbség van továbbá a különböző vérmérsékletű és eltérő konstitúciójú (szangvinikus, kolerikus, piknikus, aszténiás) emberek nézőpontja között is. Stb.

(A zárójelben két különböző típusban két-két kategóriája szerepel, ezért érdemes lehet egyszer kitekintést tenni és feleleveníteni az emberi típusokról tanultakat, illetve későbbi ismertetésre kitérni a Jung által felállított személyiségtípusok ismertetését.)

¹ A *kék* betűszínnel szedett szövegrészek, ha Kaczvinszky műveiből származnak és több-kevesebb szerkesztésen estek át, akkor nem állnak idézőjelben. Kérjük az Olvasót, hogy az ilyen (a könnyebb helyszíni érthetőség kedvéért akár jelentősebb mértékben szerkesztett) mondatokra ezzel a megkülönböztetéssel tekintsen, és ne hivatkozzon rájuk úgy, mint az írásművek eredeti szövegeire.

Az *Előszó* elemzésében említettem a fokozatos kontextuális definíció lehetőségét. Ennek szép példájával találkozunk ebben a fejezetben. A *karakter* kulcsfogalom, amely az I. kötet felépítése szerint a 3. fejezetben kerül meghatározására. Ezt megelőzően azonban már ebben a fejezetben lényeges ismereteket szerzünk a *karakter* fogalmáról.

Bizonyos fokú *ébreden-álmodás* is beleszól minden megfigyelésünkbe. Tapasztalatainkat és minden cselekedetünk visszahatását megrögzíti a *karakterünk*, és minden oly esetben, amikor ezek nem egyeznek meg és súrlódásba kerülnek *ősi ösztöneinkkel*, egyensúlyzavarok támadnak *altudatunkban*. Ezeknek az egyensúlyzavaroknak kiegyenlítődesi tendenciája nyilatkozik meg az álmainkban, de befolyásolja ébredenlétünket is, többé-kevésbé tudatos ébreden-álmodással töltvén be tárgyilagos gondolataink körét. Ennek az ébreden-álmodásnak mind tartalma, mind dinamikája magán viseli a karakter sajátos bélyegét. Megnyilvánulnak benne a karakter önös célkitűzései, a karakter hangoltsága, merev irányelvei, de az ember ősi ösztönei is. Ez az ébreden-álmodás képezi tudatos gondolkozásunk sohasem nyugvó háttérét. Természetes tehát, hogy megfigyeléseinket is szüntelenül befolyásolja. Irányítja és determinálja tapasztalatainkat, kieséseket vagy emlék-tülekedéseket hoz létre emlékezetünkben, megfigyelőképességünket egyik irányban elhomályosítja, más értelemben pedig élesebbé teszi – mindezt pedig karakterünk és ősi ösztöneink ellentmondásainak megfelelően, vagyis a fennálló lelki konfliktusok és komplexusok tendenciája szerint.

Mind a külső világot, mind önmagunkat, mindenkor a karakter „szemüvegén” át látjuk.

(A „karakter” kifejezést az 1930-as években elterjedten használták a pszichológiában. A szakirány eredeti „Karakterkunde” megnevezése magyarul „jellemtan” vagy „karakterológia”.)

Befolyásolja az ember nézőpontját a kialakult világnézete is: más az optimizmus és a pesszimizmus, az idealizmus és a materializmus, a fatalizmus és a hedonizmus nézőpontja.

Különbözővé teszi a nézőpontokat a pillanatnyi világnézet is: eltérő az egészséges, a beteg, a lábadozó beteg, illetve a (boldog, illetve elhagyott) szerelmes szemlélete.

Ahány ember, ahány egyéniség és karakter, világnézet, helyzet, felfogás, pillanatnyi hangulat és érdeklődés, ahány kor, társadalom, uralkodó erkölcs, hit és meggyőződés jön számításba, legalább annyi nézőpont lehetséges.

Változik a tárgyainak helyzete és egymásra hatása is. A nézőpontot befolyásolják a fogalmaink és egyéni nyelvünk, és az is, hogy az időt múltra, jelenre és jövő időre tagoljuk.

A külső világról tehát nem alkothatunk egységes képet. „A világ mindenkor olyan, amilyennek látjuk.”

Azt lehetne mondani, hogy a nézőpontok különbözősége egy olyan „közhely”, amivel mindenki egyetért. Lehetséges, azonban magunkévá tenni korántsem könnyű. Gondoljuk meg: mennyivel kevesebb konfliktus és vita keletkezne, ha valóban elfogadnánk, hogy más nézőpontok éppen annyira legálisak, mint a sajátunk.

(A kezdő tanítvány számára még nem használható érv az, hogy mindez illúzió: a másik egyénnek nincs is saját szemlélete; mi ruházzuk fel őt azzal, sőt ennél még erősebb állítás is megfogalmazható. Ennek közlését és felismerést hagyjuk a könyvre és olvasójára.)

▪ A fejezet két része közötti „átvezetés” alábbi első bekezdésében először fordul elő a „szimbólum” mint fontos alapfogalom. Az a megállapítás, hogy a szimbólumok szubtilis lényege megegyezik a különböző nézőpontból szemlélő egyének benyomásaiban, eszünkbe juttatja C. G. Jung lenyűgöző felfedezését a *kollektív tudattalanról*, amelyre érdemes lehet egyszer külön is kitérni, ismereteink bővítése, látókörünk tágítása céljából.

„A tárgyi világot ezért, minthogy csupán a különböző nézőpontok alapján tudjuk felfogni és értékelni, sohasem tekinthetjük abszolút valóságnak. *Ami valamennyi ember és valamennyi élőlény benyomásaiban megegyezik, az nem a tárgyi valóság, hanem a Természetben kifejezésre jutó szimbólumoknak csupán a szubtilis, érzékeinkkel megfoghatatlan magva, lényege.* Egyébként minden szemlélet különböző.”

Az alapfogalmakra vonatkozó ismereteink tovább bővülnek az alábbi mondatokban, melyek az „átvezetés” második bekezdését alkotják. Megtudjuk, hogy az egyéni-lélek sem abszolút, és a Lélek idézőjeles „tükröződése” sokat sejtet a Nagy Varázslatról, amelyet meg kell majd érteni.

„A tárgyi világ, illetőleg maga a Természet minden megnyilvánulásában *relatív*. Fennáll ez a viszonylagosság a Természetben megnyilvánuló, élő egyedek között is. Minden, amiből több van, vagy több is lehetséges, a Természethez tartozik; nem lehet abszolút tehát az egyén, sőt maga az egyéni-lélek sem. *Csupán a Lélek – az Egyetemes Lélek, mely minden egyéni-lélekben és magában a Természetben „tükröződik” – abszolút.*”

▪ A fejezet második része a jóga szemléletét állítja elénk. Legjobb ezt a részt felolvasni (kissé szerkesztett formában), és nem kommentálni, hiszen önmagáért beszél. Számunkra rendkívül fontos ebben – a tájékozódás és eligazodás szempontjából – az a különbségtétel, hogy „a jóga tanítása nem filozófia, nem tudomány és nem is vallás”!

Mint láttuk, mérhetetlen különbségek állnak fenn a nézőpontok és az egyes szemléletek között. Pedig az egyének nézőpontjai egytől-egyig a Természet körén *belül* állók, tehát lényegükre nézve rokon természetűek. A jóga szemléletének középpontjában azonban a Lélek – az Egyetemes Lélek, vagyis az *Abszolútum* – áll, ezért a jóga nézőpontja minden más nézőponttól *lényegében* különbözik.

Nyilvánvaló, hogy *határtalanul nagyobb* kell lennie annak a különbségnek, mely a *yoga szemlélete* és a többi szemlélet között fennáll, hiszen a jóga nézőpontja a Természeten *kívül* esvén, nem egyéni, hanem *egységes* szemlélethez vezet.

A jóga a Természetet – a külső világot és az ember belső világát – a *Lélek* szemszöge felől tekintve, mintegy *belülről* világítja meg. Más képet ad tehát, mint bármely egyéb, külső megfigyelés. Ezt a szemléletet azonban tökéletesen csak az értheti meg, aki maga is a *yoga nézőpontjára* emelkedett.

Minél behatóbban tanulmányozza a Természet jelenségeit a tudós, annál jelentéktelenebb porszemnek tűnik fel – a világmindenséghez képest – az ember. A jóga szerint azonban: „*Az ember maga a világmindenség!*”... A két felfogás alapvető különbséget juttat kifejezésre.

A tudomány, a gondolkodás, a Természet jelenségein keresztül igyekszik megismerni az embert. *A jóga az emberen belül találja meg a megismerést.*

A tudomány, a gondolkodás, bizonyításokra törekszik, a jóga pedig a közvetlen *tapasztalásra*, a belső *átélésre*. Míg a tudomány a logikára épül fel, addig a jóga szemléletében a tárgyi logikának már nincs helye. Minthogy a legelvontabb logika is – az ok-okozati kapcsolatok révén – a Természethez tartozik, így éppoly *relatív*, mint maga a Természet. A jóga nézőpontja azonban a Természeten *kívül* állván, az *abszolút valóságot* ismeri meg.

A jóga nem elmélet (filozófia), nem gondolkodásra épülő tudomány és nem is vallás.

A jóga maga a megismerés. Lényege a megkülönböztetés. Célja a Lélek megkülönböztetése mindattól, ami nem a Lélek.

Kísérreljük meg tehát követni azt az utat, elméletileg és gyakorlatilag egyaránt, mely a jóga nézőpontjához – a tökéletes megkülönböztetéshez – vagyis a *Lélek szemszögéből fakadó megismeréshez* vezet.

- Tekintsünk kicsit előre a *Kelet világozása* kötetében, pusztán annak érzékeltetésére, hogy a „nézőpont” a belső út egészét végigkísérő fogalom. Elég, ha az alábbi (kiragadott és többnyire kissé szerkesztett) idézeteknek csupán a „dallamát” halljuk meg, mélyebb megértésüket későbbre halaszthatjuk.

Egyik egyént a másiktól csupán a nézőpontok különböztetik meg, egy és ugyanabban a Természetben... Maga a megnyilvánult Természet tehát egységes. Lényegére nézve pedig nem egyéb, mint látszólag végtelenül sok egyéni-lélek egymásba szövődő „lélekzésének” a produktuma.

A yoga első két tagozata, az öt „tilalom” és az öt „követelmény” gyakorlati megvalósításával megváltozik az ember *nézőpontja*, és a folyamat végül az elme „eszményi állapotához” vezet.

A nézőpont változása pedig egyértelmű a fejlődéssel... Ellentétek minden vonatkozásban mindig fennforognak. Leküzdésük egyedül a nézőpontnak magasabb szintre való emelésével, vagyis a fejlődés fokozásával lehetséges.

A yoga tana is tele van *ellentmondásokkal*. A yogi is csak úgy beszélhet, hogy szavait a tanítvány megérthesse. Amit a magyarázat egyik fokán mond, annak ellenkezőjét állíthatja az oktatás további szakaszán, ám tanításának a lényege mindenkor *egy és ugyanaz* marad.

Az egyéni sorsot, mely derűs, vagy sötét, csábító, vagy fenyegető, felemelő, vagy lesújtó – mindenkor az *egyéni nézőpont* teszi azzá.

Az ember nézőpontjának a megváltozásával természetesen megváltozik nemcsak a szemlélete, hanem tapasztalatainak a köre – sorsa – is. Az olvasó tehát, aki valóban megértette a yoga gyakorlati elveit, teljesen bizonyos lehet abban, hogy lépésről-lépésre megtudja, mint cselekedjék, miként járjon el a yoga gyakorlása terén, hogy eredményeket érhesen el.

A múlt, a jelen és a jövő egyaránt azonos az egész örökkévalósággal. A jelen éppen úgy az egész örökkévalóság, mint ahogy a múlt és a jövő is az! Csupán a nézőpontok közötti különbségek keltik fel azt a látszatot, mintha az örökkévalóság részekre, tartományokra tagozódnék. A lét azonban – a maga teljességében – mindenkor egy és örökkévaló.

Minden a nézőponttól függ, ami van. *Mindent a nézőpont alkot meg és hoz létre; végeredményben semmi másból, mint önmagából: önmaga vándorlásából. A nézőpont pedig mindenkor a megfigyelővel egy. A Megfigyelővel, aki nem más, mint maga a Lélek! ...*

3. *Akkor a SZEMLÉLŐ: saját mivoltában az állapotában marad meg.*

A Lélek – mint szemlélő – csak akkor marad meg „saját mivoltában”, amikor nincs, amit szemléljen, vagyis amikor az elmében lezajló alakulások megszűnése folytán nem marad fenn semmi, ami tükröződjék. A tükröződés látszatának a megszűnése: megszünteti egyben a kapcsolatot, a nem-tudást is. A kapcsolat megszűnése pedig egyértelmű az elkülönüléssel. A 3. aforizma az elkülönülés valóságára vonatkozik. (Patandzsali Yoga-Aforizmái)

A „nézőpont” fogalmához természetes módon társulnak a következő kifejezések: *szemlélet, szemlélő, valóság, kivetítés, látszat, illúzió, egocentricitás (énközpontúság, szolipszizmus), elkülönülés* és továbbiak. Ha ezek előfordulásaival is gyűjtenénk idézeteket, akkor szinte az egész tanítást össze lehetne állítani belőlük.